

اولین همایش ملی پدافند غیرعامل در حوزه دریای خزر آبان ماه ۱۳۹۵، دانشگاه گیلان

نقش راهبردی پدافند اقتصادی در برنامه ریزی دولتهای محلی شهری با رویکرد اقتصاد مقاومتی

سید رسول حسینی^۱، عبدالله امیری^۲، سجاد یاری^{۳*}، مهدی یاری^۴

۱- مدیر کل و دبیر شورای پدافند غیرعامل استانداری همدان

۲- دانشجوی دکتری DBA سازمان مدیریت صنعتی و مدرس دانشگاه علمی کاربردی همدان

۳- کارشناس ارشد عمران-ژئوتکنیک و عضو هیئت مدیره انجمن پدافند غیرعامل همدان

۴- کارشناس مهندسی تکنولوژی عمران

yari.sajjad@gmail.com

خلاصه

با گسترش شهرها و شهرنشینی مسائل و مشکلات شهری نیز گسترده و پیچیده تر شده است. مسائلی از قبیل مسکن شهری، مسأله مهاجرت و حاشیه نشینی، معضل رشد بخش غیر متشکل و غیر رسمی اقتصادی، مشکلات مربوط به طراحی و برنامه ریزی شهری، سرمایه اجتماعی، هویت شهری، توسعه پایدار شهری و روز به روز ضرورت رسیدگی به خود را افزایش میدهد. راه حل هائی که برای مشکلات شهری پیشنهاد میشود و الگوهائی که تعبیه میگردد، غالب اوقات ناظر بر ناسازگاری بین اهداف مختلف موجود در سیستم است. در واقع هر چند برخی از مسائل و مشکلات در حوزه شهری دارای راه حل های موردی و موفقی هستند، اما در اغلب موارد همان راه حل ها خود مسائل و مشکلات جدیدی را بوجود می آورند، چرا که این راه حل ها از دریچه نگاهی جامع و سیستمی طراحی نشده و بعلاوه دارای شاخص یا خط برش های مشخصی نیستند. بر اساس این گفتمان، مقام معظم رهبری تا کنون ۲۱ بسته سیاستی را در حوز ههای مختلف با هدف دستیابی به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ابلاغ فرموده اند. یکی از این بسته های سیاستی، سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی است که با هدف مقاوم سازی اقتصاد کشور در برابر شوک ها و تکانه های داخلی و خارجی و رشد و پیشرفت اقتصادی کشور ابلاغ شده است. اقدامات مورد بحث که اهداف اقتصاد مقاومتی را با توجه به ظرفیت ها و ماموریت های شهرداریها پشتیبانی میکنند مورد توجه بوده است. این اقدامات تعریف شده با شاخص های اقتصاد مقاومتی از جمله درون زایی، برون گرایی، جهادی بودن و... مطابقت داشته باشند، از طرفی نیاز به تدوین و تصویب قانون جدید نداشته و دارای همگونی و هماهنگی با یکدیگر باشند.

کلمات کلیدی: برنامه ریزی شهری، دولتهای محلی، اقتصاد مقاومتی، دولت های محلی

۱. مقدمه

در چند سال اخیر و با شدت یافتن تحریم های یک جانبه و غیرانسانی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با هدف متوقف کردن برنامه های صلح آمیز هسته ای ایران، واژه ی جدید (اقتصاد مقاومتی) به ادبیات اقتصادی کشور اضافه و به فراخور حال و روز اقتصاد کشورمان مورد بحث قرار گرفته است. این واژه اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح گردید. در همین دیدار، رهبر معظم انقلاب اقتصاد مقاومتی را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی و برای نیاز اساسی کشور به کارآفرینی نیز دو دلیل: فشار اقتصادی دشمنان، آمادگی کشور برای جهش را معرفی نمودند (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

بنا بر اعلام مرکز اسکان بشر ملل متحد در سال ۱۹۹۶ حدود ۲۵ درصد جمعیت جهان فاقد خانه ای در شأن زندگی انسانی بوده اند؛ که در برگیرنده ی دامنه ی گسترده ای از بی سرپناهان و خیابان خوابها تا آلونک نشینان بوده و این نسبت برای کشورهای جنوب در حال افزایش است . به طوری که گزارش سال ۲۰۰۱ مرکز اسکان بشر ملل متحد حدود جمعیت شهری جهان در فقر مطلق به سر می برده اند و امروزه در آسیا تعداد فقرای شهری بیش از میزان آن در نیمه ی دوم دهه ی ۹۰ میلادی می باشد . همچنین ، کمیسیون جهانی آینده ی شهرها در قرن ۲۱ هشدار داده که به موازات رشد ابرشهرها ، فقر شهری در کشورهای جنوب افزایش یافته و بخش عمده ای از رشد شهرنشینی بر پایه ی اقتصاد غیررسمی و همراه با گسترش سکونتگاه های غیر رسمی صورت خواهد گرفت و این گرایش را غیر رسمی شدن شهرنشینی نامیده است . از این رو، می بینیم که حاشیه نشینی و اسکان غیررسمی، مسأله ای گذرا و با ابعاد محدود نبوده و توافقی بر بقای باز تولید و بسط آن وجود دارد که حاکی از عدم کفایت راه حل ها و سیاست های متداول شهری است و رهیافت ها و اقدامات نوینی را می طلبد(صرافی، ۱۳۸۱).

شهرنشینی در ایران نیز با بروز و ظهور مشکلاتی چون بی مسکنی و بدمسکنی، معضل حاشیه نشینی و رشد زاغه ها و سکونتگاه های غیر رسمی، چالش های زیست محیطی ، عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی، معضل دفع زباله، مشکل ترافیکی و آمد و شد، گسترش انحرافات اجتماعی، مسئله تامین کار، انواع نارضایتی های جمعی و احساس عدم تعلق و بیگانگی با شهر، همراه بوده است .عدم مشارکت، احساس تبعیض، نداشتن روحیه شهروندی، کامروایی های معوق و ...از ویژگی های عمده شخصیتی حاشیه نشینان است .حاشیه نشین این احساس را دارد که شهر خانه او نیست .لذا پیوسته در تضاد میان عینیت و ذهنیت به سر می برد .اگر به حاشیه رفتن کامل شود ما با بحران اجتماعی روبرو می شویم و به نظر می رسد که بررسی آن از در حوزه جامعه شناسی بحران قرار گیرد(نقدی، ۱۳۸۶ و نقدی و صادقی، ۱۳۸۸).

با توجه به رشد جمعیت و گسترش مناطق شهر نشینی و همچنین پدیدار شدن مخاطرات در آینده اهتمام به مراقبت برای افزایش امنیت و ایمنی در این مناطق در صورت بروز خسارات را دارای اهمیت ویژه ای میگرداند که باید مورد توجه قرار گیرد. توسعه پایدار به محیط زیست پایدار و امن بستگی دارد. ایمنی در برابر حوادث طبیعی و غیر طبیعی و همچنین هر نوع خطر که تهدید برای انسان ها تلقی می شود از ضروریات منطقه به شمار می رود. برای رسیدن به این هدف که شهروندان و سطح آسیب پذیری در جوامع کاهش یابد با ید برنامه های مختلفی در مواجهه با مخاطرات در طرح های توسعه شهری لحاظ گردد. براین اساس حفاظت از زندگی افراد و اموال ، تاسیسات تولیدی و صنعتی، استفاده بهینه از مناطق شهری و ارائه خدمات در برابر خطرات باید به عنوان بخش جدایی ناپذیر در برنامه ریزی فضایی و مدیریت شهرستان در نظر گرفته شود (Jenks, ۲۰۰۷).

۲. دولت و حکومت محلی

امروزه دولت محلی به واقعیتی انکار ناپذیر و ضرورتی رو به گسترش در جهان تبدیل شده است. که هر روزه مقبولیت بیشتری در میان افکار عمومی پیدا می کند . دولت و حکومت محلی به لحاظ مفهومی سازه سیاسی - اداری است که نتیجه فرایند توزیع فضایی قدرت سیاسی است که به وسیله حکومت مرکزی پدید می آید به عبارتی فرایندی است که موجب میشود تصمیم گیری، اجرا و نظارت درباره امور محلی در چهارچوب سیاستهای کلی حکومت مرکزی به نهادها و سازمانهای مردمی نظیر (شوراها، انجمن ها، نهادهای مدنی و نهادهای داوری و ریش سفیدان) و هم چنین مقامات و نهادهای حکومتی محلی نظیر (فرمانداری، بخشدار، ادارات دولتی) واگذار شود(حافظ نیا و کاویانی راد، ۱۳۸۸).

حکومت محلی موجودیتی سازمان یافته است که دارای مشخصه های حکومتی بوده و از استقلال مالی (نه) سیاسی قابل ملاحظه ای برخوردار می باشد(قالیباف، ۱۳۹۰). آن چه موضوع کارکرد و حوزه عمل دولت محلی است امور ذاتا محلی در فضایی جغرافیای است که به طور مستقیم به سرنوشت مردم و ساکنان آن مربوط میشود(حافظ نیا و کاویانی راد، ۱۳۸۸).

۱.۲. تاریخچه دولت محلی

حکومت محلی محل تلاقی و برخورد دو جریان عمده فلسفی است این دو جریان عبارتند از خودگردانی و مدیریت مطلوب .خودگردانی یک ضرورت محلی است و هم ضرورتی فلسفی است .خودگردانی منبعث از طبیعت انسان است که به وسیله گروهی از افراد انسانی که در کنار هم زندگی می کنند ترجیح داده میشود بنابراین خودگردانی شامل گروهی از انسان هاست که در فعالیت گروهی مشارکت میجویند به علاوه در خودگردانی انگیزش به حد اعلا ی خود می رسد چرا که افراد خود در تصمیم گیری شریک میدانند و همین امر آنها را به تحرک وا میدارد . خودگردانی هم برای حکومت مطلوب است هم برای مردم و همین ویژگی نشان میدهد که از دیر باز حکومتهای محلی با اشکال مختلف وجود داشته اند مثلا وجود داروغه و کلاتر برای ایجاد نظام در اوایل قرن نهم میلادی در بخش انگلوساکسن انگلستان بیانگر وجود نوعی حکومت محلی برای انجام امور خاص هم چون نظم و امنیت میباشد (مقیمی، ۱۳۸۲).

اولین موسسه اجتماعی سازمان محلی خانواده بوده است که اعضای خانواده در اداره امور داخلی تا حدی آزاد بودند که به تدریج خانواده بزرگتر و به طایفه تبدیل شدند که (سران و ریش سفیدان) تصمیمات را اتخاذ میکردند. و از اجتماع طوایف مختلف کلان ها ایجاد شدند که به وسیله کلاتر اداره میشدند و به ترتیب اجتماعات بزرگتر شدند و سرزمین ها وسیع تر شدند و فرمانروایان مقتدری پیدا شدند که با محدود کردن استقلال خود مختاریها کوچک محلی حکومت متمرکز ایجاد کردند که به تدریج موجب انحلال این خودمختاریها شد (نوروزیفر، ۱۳۸۰).

۲،۲. ضرورت توجه به نهادهای محلی از منظر پدافند غیرعامل

هم اکنون در کشور ما شرایط به گونه ای پیش رفته که دولت مرکزی را دولتی توزیعی خدماتی ساخته و علاوه بر نهادهای حاکمیتی عمده نهادها و اعمال تصدی گری را بر دوش خود حمل میکند و مطالبات روز افزون ناشی از تغییرات درونی و بیرونی محیط جامعه انفجار انتظارها را پدید آورده و فرصت حاکمیت به جای صرف شدن در ساماندهی مهم ترین امور و بنیانهایی و پاسخگویی های اصولی مصروف روزمرگی ها دفع فشارهای جانبی و توجیه و پوشش دادن به نارسایی ها شده و کشور مانند حلق بزرگی تامین اقلام ریز و درشت نیازمندیهای مردم و قوت و قوت آنها را از دولت مطالبه میکند و در همه امور رویکرد و نقد به مرکز نظام است با این وضعیت از طریق سیاست تمرکز زدایی موقعیت بر ای تعدیل حوزه تصدی گری دولت و سبک بار ساختن آن و توسعه حوزه مدنی با مشارکت محلی و مردمی تا حدودی فراهم شده است و این احساس در ملت پدید آمده که بدون عزم ملی و مشارکت جمعی همیاری محلی نمیتوان افق روشنی در آینده داشت در صورتی که نهادهای مردمی - محلی بتوانند قابلیتهای بومی خود را شکوفا سازند و نقش برجسته ای در آمایش فضایی کشور بیابند تعلق و وفاداری محلی و سرزمینی و توسعه از پایین شکل خواهد و چنین توسعه ای به واسطه درگیر ساختن فکر و دست و دل مردم پایایی و پویایی متعادلی خواهد یافت که توسعه اهمیت ایجاد و توسعه حکومتهای محلی پایدار محصول نهایی آن خواهد بود (حافظ نیاو قالیباف، ۱۳۹۰).

در رشد، توسعه و شعور اجتماعی مردمی و همچنین در دوام، بقا و حفظ حاکمیت، استقلال و مقاومت در مقابل دشمنان خارجی حائز اهمیت است. ایجاد حکومتهای محلی و اتخاذ سیاست عدم تمرکز ایمان به خلاقیت استعدادهای فردی و اعتماد به برتر سنجیده تر بودن تصمیمات جمع نسبت به قضاوتهای فرد است. همچنین امور هر ناحیه معمولاً با توجه به امکانات و رعایات پاره‌ای از درخواستهای دیگر محلی اداره می شود و برنامه ها با در نظر گرفتن امکانات محلی تنظیم میگردد، فشار بار بر دوش حکومت مرکزی کاهش می یابد. لذا از این نظر مصارف بودجه دولت مرکزی به میزان قابل توجهی کاسته میشود. افکار مردم به طور طبیعی و قهری پرورش مییابد و همچنین حس مسئولیت را زیاده‌تر میکند. ابتکار، اعتماد به نفس و علاقه به شناخت سریع و به هنگام نیازها و مشکلات محلی در آنان تقویت میشود و تصمیمات سریعتر اتخاذ میگردد و در پیشبرد هدفها و تحقق آرمانهای محلی، کوشش و پشتکار صمیمانه و بیدریغ ابراز می گردد. حکومتهای محلی آزادی بیشتری کسب میکنند و این آزادی، باعث مشارکت بیشتر مردم میشود.

مردم چشمانشان را بر روی نیازها و مسائل و مشکلات باز نگه میدارند، تصمیم میگیرند و عمل میکنند و به این شکل تجربه کسب میکنند. در غیر این صورت تراکم بیش از حد کارها در مرکز، نه تنها رسیدگی به امور محلی را دچار بی توجهی و کندی خواهد کرد؛ بلکه آشفته‌گی هایی در انجام امور اساسی نیز به وجود می آورد. این پدیده سبب میشود که اتباع کشور بسیط و متمرکز؛ برای عدم اجرای هر کاری و هرگونه قصوری؛ حکومت مرکزی را مقصر بدانند و در نتیجه با دیده بغض و نفرت به سازمانهای دولتی نگریسته میشود و به جای تأیید و تقویت برنامه های حکومت مرکزی، با آنها مخالفت میکنند. پیدایش چنین روحیه ای در مردم موجب شکل گیری انقلاب های متعددی گردید (محمدی و همکاران، ۱۳۹۲). بنابراین میتوان نتیجه گرفت که: پدافند عامل در حال حاضر به تنهایی قادر به مقابله با سلاحهای نوین و مخرب آفندی برای جلوگیری از اثرهای ویرانگر آنها بر مراکز حیاتی و حساس و نیروی انسانی نیستند و از این رو به کارگیری اصول و معیارهای پدافند غیرعامل در کنار فنون روز در آمایش سرزمین، نهادهای محلی و سیاستهای برنامه ریزی و مدیریتی میتواند به تکمیل ذنجیره دفاعی، کمکی مؤثر و قابل توجه نماید (محمدی و ولی زاده، ۱۳۹۲).

توجه به نهادهای محلی در مناطق مرزی

مناطق مرزی به دلیل تماس با محیط های گوناگون داخلی و خارجی از ویژگیهای خاص برخوردارند وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز بین کشورهای مجاور و آسیب پذیریهایی و تهدیدات مختلف در این مناطق اهمیت ویژه ای را در فرآیند برنامه ریزیهای توسعه امنیت و آمایش کشور به مناطق مرزی داده است. سازماندهی فضایی مناطق مرزی به منظور بهره وری مطلوب و متناسب از مزیتها این مناطق در راستای منافع ملی و در چهارچوب توسعه و امنیت کشور که این امر از طریق توزیع بهینه ی جمعیت و فعالیت در پهنه جغرافیایی مناطق مرزی امکان پذیر خواهد بود به گونه ای که هر یک از این مناطق متناسب با قابلیت ها و نیازها و محدودیتهای و تهدیدات مربوط به امنیت و دفاع در ان از طیف مناسبی از فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی نظامی و امنیتی برخوردار بوده و امکان رشد مادی و معنوی را برای ساکنین این مناطق فراهم سازد (عندلیب، ۱۳۸۰).

بخش پیرامونی و مناطق مرزی کشور علی رغم میل به مرکزگرایی و کسب خودمختاری خود را جزئی از جغرافیای سیاسی ایران می دانسته است و کمتر در آن پدیده جدایی طلبی و تاسیس دولت مستقل ملی بوده است بنابراین درک احساسات قومی تغییر نگرش بخش مرکزی نسبت به پیرامون فرصت سازی و تعبیه مکانیسم های مشارکت ملی برای آنها آزاد سازی پتانسیل ناحیه گرایی از طریق توزیع قدرت سیاسی اداری ملی در تمامی مناطق جغرافیایی کشور در چهارچوب الگویی متعادل و متوازن و بالاخره برقراری عدالت جغرافیایی و توزیع عادلانه ثمرات توسعه ملی در بین بخش مرکزی و مناطق پیرامونی تا اندازه زیادی میتوان د به ایجاد تفاهم کلی یکپارچگی اطمینان اجزا ملت ساماندهی و نسبت به یکدیگر و گسترش روحیه صمیمت ملی کمک کند (حافظ نیا، ۱۳۸۷)

بکارگیری ساکنین غیر نظامی مرزی در مدیریت مرزها می تواند ضمن مدیریت بهتر مرز، با داشتن پشتوانه افکار عمومی و سازمان های بین المللی آسیب های ناشی از حملات نظامی و تروریستی را تا حد قابل ملاحظه ای در طول مرزها کاهش دهد (جان پرور، لسانی، ۱۳۹۲).

۳. معنی و مفهوم اقتصاد مقاومتی

برای مفهوم اقتصاد مقاومتی در همین مدت زمان کم، تعاریف متفاوتی ارائه شده که هر کدام از جنبه ای به این موضوع نگاه کرده اند. در این میان، تعریف جامع و کامل از اقتصاد مقاومتی را خود رهبر فرزانه انقلاب ارائه داده اند. ایشان در دیدار با دانشجویان فرمودند: اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی ها و خصومت های شدید می تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند؛ هم آسیب پذیری اش کاهش پیدا کند؛ یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی جوری باشد که در مقابل ترندهای دشمنان که همیشگی و به شکلهای مختلف خواهد بود، کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱).

همچنین تعاریف دیگری از اقتصاد مقاومتی مطرح شده است که جهت تبیین این مفهوم مهم به برخی از آنها اشاره می کنیم:

اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه های فشار یا در شرایط کنونی تحریم و متعاقبا تلاش برای کنترل و بی اثر کردن و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت، که قطعا باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریت های عقلایی و مدبرانه پیش شرط و الزام چنین موضوعی است. اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی ها و تاکید روی مزیت های تولید داخل و تلاش برای خوداتکایی است. البته منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی، یک اقتصاد مقاومتی فعال و پویاست نه یک اقتصاد منفعل و بسته چنانکه مقاومت برای دفع موانع پیشرفت و کوشش در مسیر حرکت و پیشرفت تعریف می شود. در تعریف دیگر اقتصاد مقاومتی مجموعه تدابیر و راهکارهایی است که برای پیشبرد امور اقتصادی در شرایط مقاومت در همه زمینه های اقتصادی به کار گرفته می شود. تعریف دیگر اقتصاد مقاومتی نیز عبارتست از: سیاستگذاری و اجرای برنامه های اقتصادی معطوف به پایداری در همه سطوح با فرض فشار همه جانبه نظام سلطه (پیغامی، ۱۳۹۱).

اساسا کسی که با علم اقتصاد آشنا باشد می داند اقتصاد در معرض نوسانات و شوکهای مختلف حقیقی و پولی است و ما اساسا اقتصاد بدون نوسان نداریم. یکی از مسائلی که تمامی اقتصاددانان قبول دارند این است که یک کشور باید در مقابل شوک ها، نوسانات و ادوار تجاری مختلف مقاوم و باثبات باشد تا بتواند ثبات بیشتری از خود نشان دهد. این مسئله در واقع یک شاخه وسیعی از دانش اقتصاد کلان است به نام تثبیت اقتصادی که مشخص می کند، چگونه اقتصادی با ثبات را بایستی ایجاد کرد؛ چه فناوری ها و نهادهایی را بایستی بنیان کرد تا بتواند در مقابل شوک ها از خود مقاومت نشان داد. اما اقتصاد ایران دچار یک سری تلاطم هایی هم است که غیر از تلاطم های مرسوم یک اقتصاد ساده است. ابعاد جنگ تاکتیکی و ایدئولوژیکی با استکبار اقتضاء میکند که اقتصاد کشور مقتدر و متکی به خود حرکت کند. این اندیشه از زمان اول انقلاب وجود داشته است یعنی همان خودکفایی که امام فرمودند. البته تلقی بعضی از کج اندیشان و بعضی از جریانات از خودکفایی، انزوا است. در صورتی که فرمایش امام اصلا انزوا و بستن مبادله تجاری و غیرتجاری با دنیای خارج نیست بلکه برقراری مبادله دوسویه است. کشوری مثل ایران که هویتی انقلابی دارد، نمی تواند وابسته باشد و همچنین نمی تواند متأثر و منفعل قرار بگیرد. مبادله با دنیای خارج هیچ ارتباطی با انفعال ندارد. در نتیجه اقتصاد ایران باید در مقابل انواع جریانات بیرونی غیر هم سوی خودش مقاوم باشد. پس اقتصاد مقاومتی یک ادبیات مرسوم در دنیا است ولی نوع مقاومت با توجه به شرایط کشور تبیین می شود. لذا اقتصاد مقاومتی که رهبری مطرح کردند منحصر به ایران و بومی است (پیغامی، ۱۳۹۱).

رویکردهای توانمندسازی شامل رویکردهای ارتباطی، انگیزشی و شناختی است. رویکرد ارتباطی توانمندسازی فرایندی است که طی آن مدیر قدرت خود را با زیردستانش تقسیم می کند، به عبارت دیگر، در این رویکرد توانمندسازی همان تفوضی اختیار است. اقتصاد دانش محور اقتصادی است که بطور مستقیم براساس تولید، توزیع و مصرف دانش و اطلاعات قرار گرفته باشد. در اقتصاد دانش محور، دانش محرک اصلی رشد، ایجاد ثروت و اشتغال در تمامی رشته فعالیتهای است. براساس این تعریف اقتصاد دانش محور تنها به تعداد محدودی صنایع مبتنی بر فناوری بسیار پیشرفته وابسته نیست؛ بلکه در این نوع اقتصاد تمامی فعالیتهای اقتصادی به شکلی بر دانش متکی است. حتی فعالیتهایی نظیر معدن و کشاورزی که اقتصاد

قدیمی خوانده میشوند. همچنین دانش مورد نیاز برای ساختن اقتصاد دانش محور تنها از نوع فناوری محض نیست و دانش فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی را نیز در بر می گیرد (وحیدی، ۱۳۹۰).

۱.۳. مروری بر سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی از سوی مقام معظم رهبری

- در این بخش مروری داریم بر سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی که از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ گردیده اند، متن ابلاغیه به شرح زیر است: با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم انداز بیست ساله، سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف پذیر، فرصت ساز، مولد، درون زا، پیشرو و برون گرا ابلاغ می گردد:
۱. تأمین شرایط و فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حدا کثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط.
 ۲. پیشسازی اقتصاد دانش بنیان، پیاده سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش بنیان در منطقه.
 ۳. محور قراردادن رشد بهره وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت های متنوع در جغرافیای مزیت های مناطق کشور.
 ۴. استفاده از ظرفیت اجرای هدفمند سازی یارانه ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص های عدالت اجتماعی.
 ۵. سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.
 ۶. افزایش تولید داخلی نهاده ها و کالاهای اساسی (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص.
 ۷. تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا).
 ۸. مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید.
 ۹. اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی.
 ۱۰. حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزش آوری مثبت از طریق:
 - الف) تسهیل مقررات و گسترش مشوق های لازم. ب) گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت های مورد نیاز. ج) تشویق سرمایه گذاری خارجی برای صادرات. د) برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید، و تنوع بخشی پیوند های اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه. ه) استفاده از ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز. ی) ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف.
 ۱۱. توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
 ۱۲. افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور از طریق:
 - الف. توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان. ب. استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف های اقتصادی. ج. استفاده از ظرفیت های سازمان های بین المللی و منطقه ای.
 ۱۳. مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق:
 - الف. انتخاب مشتریان راهبردی. ب. ایجاد تنوع در روش های فروش. ج. مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش. ج. افزایش صادرات گاز. ح. افزایش صادرات برق. خ. افزایش صادرات پتروشیمی. د. افزایش صادرات فرآورده های نفتی.
 ۱۴. افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت های تولید نفت و گاز، بویژه در میدین مشترک.

۱۵. افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (براساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع.
۱۶. صرفه جویی در هزینه های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی سازی اندازه دولت و حذف دستگاه های موازی و غیرضرور و هزینه های زاید.
۱۷. اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی.
۱۸. افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت.
۱۹. شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت ها و زمینه های فسادزا در حوزه های پولی، تجاری، ارزی و ...
۲۰. تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره وری، کارآفرینی، سرمایه گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه.
۲۱. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن بویژه در محیط های علمی، آموزشی و رسانه ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی.
۲۲. دولت مکلف است برای تحقق سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگی سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:
- الف) شناسایی و بکارگیری ظرفیت های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب (ب) رصد برنامه های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن (ج) مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلال های داخلی و خارجی.
۲۳. شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمدسازی شیوه های نظارت بر بازار.
۲۴. افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن.

۴. شرح وظایف دولت های محلی

- از زمان تصویب قانون شهرداری ها تا کنون شهرداری های کلانشهرهای کشور علی رغم وجود دستگاه ها و نهادهای متعدد در شهر، وظایف و مأموریت های گسترده ای را برعهده گرفته اند. این گستردگی وظایف باعث شده عملکرد شهرداری ها نقش قابل توجهی بر کیفیت و سبک زندگی شهروندان در ابعاد مختلف داشته باشد. از همین رو می توان کلیه وظایف و مأموریت های امروز شهرداری ها را به ۸ حوزه اصلی محیط زیست، عمران شهری، برنامه ریزی شهری، مالی و اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، ایمنی، حمل و نقل و معماری شهری تقسیم کرد. برای شناسایی و احصا وظایف و مأموریت ها در هر کدام از این حوزه ها منابع مختلفی از جمله "برنامه عملیاتی و میان مدت شهرداری مشهد"، کتاب "گزارش سالانه عملکرد شهرداری تهران" و گزارش های عملکرد دیگر کلانشهرها وجود دارد، اما به جهت تأکید روی وظایف و مأموریت های مشترک کتاب "مجموعه کامل قوانین شهرداری ها" تهیه شده توسط مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران انتخاب شده است که ۲۴ سرفصل مأموریت و وظایف از آن استخراج گردیده است. از طرفی در شهرها نهادهای محلی و با توجه به نقشی که میتوانند در توسعه شهر ایفا کنند راهبردهایی بر اساس اصول پدافند غیرعامل می توانند استخراج کنند و به صورت نقشه راه مورد استفاده قرار دهند (عندلیب، ۱۳۸۰):
- توسعه ی مناطق شهری و مرزی با اتکا بر منابع محلی به نحوی که تداوم توسعه و باز تولید منابع اعم از آب، خاک، پوشش گیاهی، و ذخایر حیاتی مقدور باشد.
 - ضرورت بهینه سازی الگوی بهره برداری از منابع طبیعی محلی و شیوه های سرمایه گذاری ملی اعم از دولتی و بخش خصوصی در منطقه و برنامه ریزی دقیق در مورد نحوه ی هماهنگی این سرمایه گذار یها با راهبردهای توسعه ی منطقه ای منافع ملی و موقعیت جغرافیایی مناطق مرزی.
 - تأکید بر کاهش نقش تصدی دولت در مناطق شهری و مرزی و واگذاری آن به مردم محل و در مقابل استفاده از ظرفیت و توان دولت برای افزایش نقش نظارتی و گسترش حاکمیت ملی در این مناطق.
 - تقویت نقش اقتدار دولت مرکزی در مناطق شهری و مرزی به وسیله ی توانمند ساختن مردم و نیرویهای محلی برای مشارکت در امور اداری محل منطقه از طریق کسترش آموزش عمومی، فنی و حرفه ای و نیز ایجاد تسهیلات قانونی و تقویت نظام شوراایی.
 - ایجاد تحول در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مناطق مرزی با هدف فراهم ساختن زمینه ی های لازم توسعه ی همه جانبه پایدار و درون زا و زدودن فقر و محرومیت از آنها.
 - ایجاد تعادل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی بین مناطق مرزی و مناطق داخلی کشور ایجاد تسهیلات لازم جهت جذب نیروهای متخصص بالا بردن سطح تخصص نیروهای داخلی و حفظ جمعیت متخصص و کار آفرین در منطقه.

۱.۴. تطابق اقتصاد مقاومتی و وظایف دولت های محلی شهری

با توجه ۲۴ بند سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، برخی سیاست ها متاخر و هماهنگ با اصول پدافند غیرعامل در نظر گرفته شده است. در لنتخاب این سیاست ها دو معیار مد نظر قرار گرفته شده است. اول وجود تناظر بین اهداف و برنامه های شهرداری با سیاست های ابلاغی. معیار دوم ما کاربردی بودن سیاست ها در اجرای بهتر وظایف و ماموریت های شهرداری می باشد. در جدول ۱ سیاست های اقتصاد مقاومتی متناظر با حوزه های شهری با در نظر گرفتن حوزه های مشترک با پدافند غیرعامل در نظر گرفته شده است:

جدول ۱- تطابق وظایف شهرداری با حوزه های مشترک پدافند غیرعامل در سیاست های اقتصاد مقاومتی

ردیف	حوزه های شهری	محورهای ماموریت ها	سیاست های اقتصاد مقاومتی
۱	محیط زیست	<ul style="list-style-type: none"> - فضای سبز، پارک ها و بوستانها - بازیافت و پسماند - بهداشت عمومی - ایجاد و ساماندهی آرامستان ها - جمع آوری و هدایت آب های سطحی شهر - ساماندهی صنایع و مشاغل ایجاد و واگذاری اماکن، - میدین و غرفه های میوه و تره بار و فرآورده های کشاورزی 	<p>سیاست ۱: توسعه کارآفرینی</p> <p>سیاست ۲: اقتصاد دانش بنیان</p> <p>سیاست ۳: محور قرار دادن رشد بهره وری</p> <p>سیاست ۸: مدیریت مصرف</p> <p>سیاست ۶: تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی</p> <p>سیاست ۲۳: شفاف و روان سازی نظام توزیع</p> <p>سیاست ۲۴: افزایش پوشش استاندارد</p>
۲	حمل و نقل و ترافیک	<ul style="list-style-type: none"> - حمل و نقل عمومی - ترافیک شهری 	<p>سیاست ۲: اقتصاد دانش بنیان</p> <p>سیاست ۳: محور قرار دادن رشد بهره وری</p> <p>سیاست ۸: مدیریت مصرف</p> <p>سیاست ۴: کاهش شدت انرژی</p> <p>سیاست ۶: تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی</p> <p>سیاست ۲۴: افزایش پوشش استاندارد</p>
۳	معماری شهری	<ul style="list-style-type: none"> - طراحی و زیبا سازی - بازسازی و نوسازی بافت های فرسوده و ناکارآمد - صدور پروانه های ساختمانی و ساخت و ساز 	<p>سیاست ۲: اقتصاد دانش بنیان</p> <p>سیاست ۸: مدیریت مصرف</p> <p>سیاست ۴: کاهش شدت انرژی</p>
۴	عمران شهری	<ul style="list-style-type: none"> - راهبری عملیات اجرایی عمران شهری - شبکه معابر شهری 	<p>سیاست ۲: اقتصاد دانش بنیان</p>
۵	برنامه ریزی شهری	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه منابع و پشتیبانی - برنامه ریزی و توسعه شهری 	<p>سیاست ۱۶: صرفه جویی در هزینه های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، ... حذف دستگاه های موازی و غیرضرور و هزینه های زاید.</p> <p>سیاست ۴: ارتقا شاخص های عدالت اجتماعی</p> <p>سیاست ۵: سه مبری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف</p> <p>سیاست (۱۰) صادرات کالاها و خدمات</p> <p>سیاست ۲۲: تقویت فرهنگ جهادی</p> <p>سیاست ۲۴: افزایش پوشش استاندارد</p>

۲.۴. اقدامات دولت های محلی شهری در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی

با توجه به سیاست های اقتصاد مقاومتی و ماموریت های شهرداری، در حوزه های مختلف شهری اقداماتی را به صورت پیشنهادی تعریف کرده ایم. اقدامات تعریف شده در دو حوزه اجرایی قابل تعریف هستند: الف) اقداماتی که صرفا در درون شهرداری باید انجام بگیرند و در جهت مقاوم سازی شهرداری انجام می گیرند و بعد سازمانی دارند. ب) اقداماتی شهری که هدف از آن تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در بعد شهری و ملی است. این نوع از اقدامات به دو شکل مشارکت شهرداری با ارگان های دیگر و تامین کننده زیرساخت های لازم جهت تحقق اقتصاد مقاومتی صورت می گیرند. با توجه به دسته بندی ذکر شده مشروح اقدامات تعریف شده به شرح ذیل است.

- تأمین شرایط و فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه مناطق شهری با اصول حاکم بر پدافند غیرعامل
- پیاده سازی و اجرای نقشه جامع پدافند غیرعامل در جهت بهبود وضعیت شهر.
- استفاده از نظام علمی و تحقیقاتی پدافند غیرعامل در برخورد با مناطق بحران خیز شهر .
- استفاده از توان کارشناسان امور اجتماعی و مشاوره ای برای ایجاد فرهنگ بحران در تمام نقاط شهر.
- تعیین نقاط ترافیکی و ارائه راهکار برای شرایط بحران.
- تبیین سیاستهای تبلیغاتی و آگاهی محور در جهت ارتقای فرهنگ اقتصاد مقاومتی در بین شهروندان.
- بررسی مداوم از شرایط ساخت و ساز شهری و استفاده از فن آوری شرکت‌های دانش بنیان در ارائه راهکار مناسب برای ساخت و ساز مقاوم و کم هزینه.
- تأکید بر استاندارد سازی امور و ارائه راهکارهای جایگزین و کم هزینه در خدمات شهری.

۱.۲.۴. اقتصادی

توانمند سازی اقتصادی مناطق حاشیه نشین از طریق اشتغال : مطابق با نظر باتا(۲۰۰۵) توانمند سازی اقتصادی دلالت بر کیفیت زندگی مادی بهتر از طریق حفظ زندگی خود و مدیریت این زندگی دارد. مشارکت اقتصادی مناطق حاشیه نشین نقش آنها را در تصمیم گیری در ابعاد فردی، خانوادگیو جامعه افزایش میدهد که این مهم در قالب رعایت اصول پدافند اقتصادی می تواند مورد توجه قرار گیرد.

۲.۲.۴. اجتماعی

توانمند سازی اجتماعی شهر نشینان با تأکید بر مشارکت اجتماعی: رهیافت توانمند سازی بر دیدگاه اقتصادی و توسعه پایدار انسان محور با تکیه بر مشارکت شهروندان و مدیریت شهری متکی است . دسترسی به اطلاعات ، مشارکت، پاسخگویی و ظرفیت سازمانی محلی چهار عنصر مشترک رهیافت توانمند سازی هستند ، که میتوا یا پدافند مردم محمور به این مهم دست یافت.

۳.۲.۴. مسایل مدیریتی و خدماتی

عدم ارائه خدمات توسط شهرداری و در عین حال ارائه خدمات توسط ادارات دیگر از قبیل اداره برق و ... موجب نابسامانی ، توسعه نامتوازن و ناهماهنگی مدیریتی در این مناطق می شود که خود مشکلات تصمیم گیری بعدی و سر درگمی تصمیم گیران و سیاست گذاران را به دنبال خواهد داشت.براین اساس رویکرد توسعه نگرانه پدافند میتواند با ارائه راهکار مناسب این مشکلات را رفع نماید .

۴.۲.۴. مسایل زیست محیطی

نبود شبکه فاضلاب، رهاسازی زباله، غیربهداشتی بودن مسکن، نداشتن تهویه و سرویس بهداشتی نامناسب و فضای ناکافی و غیر استاندارد، تراکم بالای جمعیت، مصالح نامرغوب در ساختمانهای مسکونی و ... از دیگر نارسائیهای موجود در مناطق حاشیه ای می باشد ، که خود این موارد می تواند جزو تهدیدات در حوزه پدافند زیستی قرار گیرد و با توجه به اصول پدافند غیرعامل باید رویکردی مناسب در نظر گرفت تا ضمن پیشگیری از ایجاد و بروز تهدیدات موجب توسعه منطقه نیز گردد.

۵.۲.۴. مناطق با کاربری چند منظوره

مناطق شهری توانایی ایجاد مکانهای امن در کوتاه ترین زمان ممکن دارند،از این رو برای محافظت شهروندان از آسیبها و مخاطرات پیشرو از این مکان ها می توان استفاده کرد. باید توجه شود که در شرایط اضطراری و بحران امکان امداد و نجات برای این مکانها وجود داشته باشد. پر واضح است که استفاده از زمینهای که شامل همه این امکانات باشد می تواند در ایجاد رویکرد پدافند غیر عامل در یک منطقه بسیار تاثیرگذار باشد.از طرفی با توجه به شرایط موجود در مناطق حاشیه نشین با تغییر کاربری و یا احداث مراکزی با کاربری چند منظوره (پارک ها و فضا های سبز) ضمن زیبای و توسعه باعث افزایش توان امنیتی در این مناطق می شود.

۱.۵.۲.۴. فضاهای سبز با کاربری چند منظوره

با توجه به مزایای اسکان مردم در شهر ها لازم است پیش بینی های لازم به این منظور انجام شود و حداقلامکان فضاهایی با قابلیت اسکان ، شناسایی و چند منظوره طراحی گردد ، یکی از این فضاها پارکها هستند. پارکها در صورت لحاظ شدن ملاحظات پدافند غیرعامل در طراحی و

برنامه ریزی آنها می توانند عملکردی توسعه نگر و چندگانه داشته باشند. با توجه به مطالب بیان شده در مورد پارکها می توان کاربری های دفاعی پارکها را به منظور عملکردی نظیر:

- کاهش تراکم ساختمانها و به طبع آن کاهش تراکم جمعیتی
- ایجاد فضای باز برای فرار و پناه گرفتن در آن در شرایط اضطراری
- ایجاد فضای حائل بین کاربری های خطرناک و کاربری آسیب پذیر
- ایجاد فضایی برای اسکان و درمان جمعیت آسیب دیده

مد نظر قرار داد که ضمن تغییر سیمای مناطق حاشیه نشین می تواند حد فاصلی بین محل بحران اصلی و مناطق امن نیز باشد که در هنگام وقوع بحران و در شرایط تخلیه سریع می تواند بسیار کاربردی و تاثیر گذار باشد و از میزان تلفات اولیه بکاهد. براین اساس یک طراحی پیشنهادی در مورد فضا های سبز با کاربری چند منظوره ارائه میگردد

۵. بحث و نتیجه گیری

شهرها می توانند با توجه به برنامه ریزی شهری و رعایت قوانین شهر نشینی در مسیر برنامه توسعه شهری حرکت کنند حال آنکه به دلیل برخی سوء مدیریت ها و کمبود قوانین معضلاتی ایجاد می شود نظیر مناطق حاشیه نشین، این مناطق در هر شهری به عنوان یک معضل اساسی از نگاههای متفاوت از جمله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و... مورد تعمق و ارزیابی است. بررسی این موضوع از نگاه پدافند غیرعامل می تواند خیلی از این گره ها و مشکلات را در مناطق حاشیه ای شهر و نیدگاه شهروندان ساکن در آن را مرتفع نماید. بطور اجمالی می توان گفت مناطق حاشیه ای شهر کانون خیلی از مشکلات در حوزه های اجتماعی و فرهنگی و... است، که زاییده فیزیک و کالبد مناطق شهری است، که خدمت رسانی به شهروندان را برای مسئولین دچار مشکل کرده است. براین اساس برای ساماندهی این مناطق در همه ابعاد به ویژه اصلاح معابر، توسعه فضای سبز، افزایش سرانه امکانات، خدمات و تجهیزات شهری برای شهروندان آن مناطق از جمله مسائلی است که از نگاه پدافند غیر عامل امری ضروری و مهم است.

استفاده از اصول پدافند غیر عامل در برنامه ریزی شهری موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری سرمایه های فردی و اجتماعی، ارتقاء پایداری در مقابل تهدیدات مختلف به ویژه تهدیدات غیر طبیعی در زمان غیر تهدید یعنی در هنگام صلح و آرامش می شود، برای اساس بهتر است تدابیری اندیشیده شود تا با شناخت و ساماندهی مناطق حاشیه ای شهری و مسائل مربوط به آنها بتوان با ساماندهی قوانین شهرسازی و کالبدی شهر ها معضلات و مشکلات را در این مناطق به نحوی مطلوب و منطقی حل کرد.

استفاده از ظرفیت نهاد ها و سازمان های محلی و مشارکت مردم منطقه از جمله مهمترین روش های مدیریت است که به ویژه در مناطق مرزی به دلیل ویژگی های خاص محلی و منطقه ای این مناطق مورد توجه قرار می گیرد. مناطق مرزی به دلیل دوری از مرکز جغرافیایی و در نتیجه دوری از مراکز تصمیم گیری و قدرت در محرومیت مضاعف بسر می برند، چرا که از یک سو توانمندی ها و محدودیت های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی آنها به خوبی مورد شناخت قرار نمی گیرد و در نتیجه در طرح ها و برنامه های توسعه مرکز محور کمتر جایگاه آنها مورد لحاظ قرار می گیرد و از طرف دیگر خود مردم منطقه نیز در تصمیم سازی ها و طراحی و تدوین برنامه ها نقشی ندارند. از اینرو، ایجاد و توسعه سازمانهای محلی در این گونه مناطق ضرورتی است که از یک دهه قبل تاکنون به عنوان عامل اساسی در بررسی های توسعه و امنیت مناطق مرزی مورد توجه قرار گرفته است. در واقع مناطق مرزی به دلیل تماس با محی طهای گوناگون داخلی و خارجی از ویژگیهای خاص برخوردارند؛ وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز آسیب پذیرهای و تهدیدات مختلف در این مناطق اهمیت ویژه ای را در فرایند برنامه ریزهای توسعه امنیت و آمایش کشور به مناطق مرزی داده است و به دلیل اینکه دست یابی به امنیت و بدون درگیر ساختن منافع محلی و مشارکت مردمی امکان پذیر نیست لذا یافتن الگویی از توزیع فضای قدرت که ضمن حفظ اصول وحدت استقلال و تمامیت ارضی بتواند مشارکت معنی دار مردم در قالب نهادهای محلی را محقق سازد از اهمیت روز افزون برخوردار است. بنابراین احیاء و تقویت سازمانهای محلی و توجه به رهبری و هدایت مردم محلی و تقویت آن به منظور استفاده از کمک و مشارکت مردم محلی در تصمیم گیریهای درست و هوشمندانه در مواقع لزوم به ویژه در نقاط سوق الجیشی میتواند به عنوان اقدامی در جهت تمهید برای انجام پدافند غیرعامل در مناطق مرزی پیشنهاد شود.

راهکارهای پدافند اقتصاد در استفاده از نهادها و دولت های محلی برای نیل به سیاستهای اقتصاد مقاومتی و رعایت اصول پدافند غیر عامل

عبارتند از:

۱. ایجاد زمینه های شناخت مردمی با تقویت و تاکید بر بهره گیری از دانش بومی.
۲. ایجاد و تقویت رویکرد مشارکتی و تحرک اجتماعی.
۳. تشکیل و تقویت نهادهای غیردولتی، تشکل های مردمی و محلی برای مشارکت بیشتر توسعه محلی.

۴. تدوین قوانین مناسب برای جلب نظر و تضمین مشارکت عمومی و جمعی.
۵. تفویض اختیار و تقویت مدیریت های محلی (دهیاری و شوراهای اسلامی روستاها) به منظور مشارکت بیشتر در برنامه ریزی توسعه محلی.
۶. ایجاد و تقویت نهادهای مالی - اعتباری خرد محلی و غیر دولتی.
۷. تلفیق حصول حفاظت استفاده از منابع پایه در برنامه های توسعه بخشی، فرابخشی و محلی
۸. افزایش و راه اندازی دوره های آموزشی و ترویجی برای مراقبت از منابع طبیعی در ارتباط با مدیریت های محلی
۹. تکمیل سطوح مکانی برنامه ریزی و تدوین و اجرای برنامه های منطقه ای و محلی
۱۰. استمرار بهسازی کالبدی محیط های روستایی با استفاده از رهیافت برنامه ریزی مشارکتی

۶. مراجع

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور، (۱۳۸۹/۰۶/۱۶)
۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، (۱۳۹۱/۰۵/۱۶)
۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، (۱۳۹۱/۰۶/۰۲)
۴. صرافی، م. (۱۳۸۱)، "به سوی نظریه ای برای سازماندهی اسکان غیررسمی،" فصلنامه ی هفت شهر، شماره هشتم، انتشارات سازمان عمران و بهسازی شهری، تهران.
۵. نقدی، ا.ا. (۱۳۸۲)، "درآمدی بر جامعه شناسی شهری، انسان و شهر،" همدان: انتشارات فن آوران
۶. نقدی، ا.ا. و صادقی، ر. (۱۳۸۸)، "حاشیه نشینی چالشی فراوری توسعه پایداری شهری (باتاکید بر شهر همدان)،" فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۰.
۷. Jenks, M., (۲۰۰۷), "The Capability Of Urban Intensification in Achieving Sustainable Urban Form", London: E & FN Spon
۸. حافظ نیا، م. ر. و کاویانی راد، م. (۱۳۸۸)، "افق های جدید در جغرافیای سیاسی،" انتشارات سمت، تهران.
۹. قالیباف، م. ب. (۱۳۹۰)، "نگاه راهبردی به مسکن و شهر سازی در کشور از برنامه های پیشرفت و عدالت،" انتشارات نگارستان حامد، تهران.
۱۰. مقیمی، س. م. (۱۳۸۲)، "اداره امور حکومت های محلی و مدیریت شوراها و شهرداریها،" انتشارات سمت، تهران.
۱۱. نوروز یفر، س. ع. (۱۳۸۰)، "مدیریت سازمان های و شهرداریها،" نشر بازتاب.
۱۲. حافظ نیا، م. ر. و قالیباف، م. ب. (۱۳۹۰)، "راهبرد توزیع فضای قدرت سیاسی در ایران از طریق توسعه نهادهای محلی،" شماره مقاله ۵۲۹، فصل نامه تحقیقات جغرافیایی.
۱۳. محمدی، ح. ر. و خالدی، ح. و غلامی، ب. و میرازی، م. ع. (۱۳۹۲)، "تبیین نقش و جایگاه نهادهای محلی در افزایش توان پدافند غیرعامل ج ا ایران،" ششمین کنگره انجمن ژئوپلتیک ایران (پدافند غیرعامل).
۱۴. محمدی، ح. ر. و ولی زاده، ح.ا. (۱۳۹۲)، "اهمیت و نقش پدافند غیرعامل ل در مطالعات آمایش سرزمین،" ششمین کنگره انجمن ژئوپلتیک ایران (پدافند غیرعامل).
۱۵. عندلیب، ع. ر. (۱۳۸۰)، "نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران،" سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، تهران.
۱۶. جان پرور، م. و لسانی، س. (۱۳۹۲)، "ساماندهی و بکارگیری ساکنین مرزی در مدیریت مرزها با رویکرد پدافند غیرعامل،" ششمین کنگره انجمن ژئوپلتیک ایران (پدافند غیرعامل).
۱۷. حافظ نیا، م. ر. (۱۳۷۸)، "جغرافیای سیاسی ایران،" انتشارات سمت، تهران.
۱۸. پیغامی، ع. (۱۳۹۱)، "چهار تعریف از اقتصاد مقاومتی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت،" ده نکته درباره ی تحقق اقتصاد مقاومتی، سایت مقام معظم رهبری به آدرس <http://farsi.khamenei.ir/others-note?id=۲۰۵۵۹>
۱۹. پیغامی، ع. (۱۳۹۱)، "اقتصاد مقاومتی اقتصاد ریاضتی نیست، گت" فتگو با دکتر عادل پیغامی، سایت جهان نیوز به آدرس <http://www.jahannews.com/prtdz۹۰x۹yt۰۵k۶۰۲۸ty.html>

۲۰. بر اساس تعریف OECD وحیدی، پ.د.، (۱۳۸۰)، "اقتصاد دانش محور و نقش تحقیق و توسعه در آن،" همایش چالشها و چشم اندازهای توسعه ایران، تهران.

۲۱. سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، سایت مقام معظم رهبری، ابلاغیه ها